
SUMARE NOTE DESPRE ACTIVITATEA MISIUNII MILITARE ROMÂNE PENTRU REPATRIEREA PRIZONIERILOR DIN GERMANIA DE LA SFÂRȘITUL ANULUI 1918 PÂNĂ ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1919

Iulian Stelian BOȚOGHINĂ*

Cuvinte cheie: *Primul Război Mondial, prizonieri de război, Germania, Misiunea militară română pentru repatrierea prizonierilor, locotenent-colonelul Emanoil Lupașcu*

Keywords: *The First World War, prisoners of war, Germany, the Romanian military mission for the repatriation of prisoners of war, Lieutenant-Colonel Emanoil Lupașcu.*

Abstract

The Great War would change radically and irreversibly the old continent and the world alike, was to influence historical development of the world.

But beyond all geo-political consequences, it is quite obvious that this war, like none before, has made that the human being the undeniable loser, regardless of what side he or she fought.

Among these combatants, we find a category for which governments would continue to spend energy and numerous material and emotional resources, respectively prisoners of war.

In the lines below, we consider the state of the Romanian prisoners in Germany, as members of the Romanian military mission for the repatriation of prisoners of war found it, the complexity of the situation and efforts made for their repatriation.

Războiul cel Mare avea să schimbe radical și ireversibil lumea bătrânului continent și în egală măsură, avea să influențeze devenirea istorică a lumii, o lume pe care progresul tehnologic și expansiunea economiei globale o făcuseră din ce în ce mai mică și tot mai accesibilă.

Cu toate că este un truism, nu ezităm să afirmăm că și acest război a avut învingători și învinși numai și numai pentru a sublinia că de data asta limitele dintre cele două tabere au fost extrem de fluide, nu în puține cazuri ajungându-se la interferență până într-atât încât să nu mai existe vreo diferență.

Însă, dincolo de toate consecințele geo-politice, este cât se poate de evident că acest război, ca niciunul până atunci, a făcut ca perdantul incontestabil să fie...*omul*, indiferent de beligerant. Și incomensurabilele drame umane, individuale sau colective, rămân o mărturie incontestabilă.

Printre aceștia regăsim o categorie de combatanți pentru care guvernele aveau să continue a cheltui energie și numeroase resurse materiale și emoționale. Și aici ne referim la prizonierii de război, o însemnată masă de oameni dislocată pe teritoriul

* referent de specialitate la Centrul de Studii și Păstrarea Arhivelor Militare Istorice, Pitești

inamicului, unde a trebuit să supraviețuiască mizeriei materiale și morale, însă cu șanse mai mari decât camarazii lor din tranșee.

În rândurile de mai jos supunem atenției starea românilor din Germania, așa cum au găsit-o membrii Misiunii militare române pentru repatrierea prizonierilor de război, complexitatea situației și eforturile depuse pentru repatrierea acestora.

Însă nu înainte de a schița împrejurările în care ofițerii români din Misiune au fost nevoiți să acționeze pentru a identifica și repatria prizonierii, internații civili, condamnații politic și nu în ultimul rând, supușii români din Germania.

O Germanie înfrântă militar, care la sfârșitul anului 1918 și începutul lui 1919 se afla în plină criză politică, economică, socială dar mai ales identitară, amenințată de revoluția bolșevică și de anarhie.

În Germania, războiul a acționat ca un stimul și în egală măsură a fost o prielnică ocazie pentru schimbare³⁵⁴.

Așijderea semenilor din țările beligerante, impactul războiului asupra germanilor a fost extrem de profund, cifrele rămân doar statistici care cu greu pot contura imaginea reală asupra consecințelor umane și emoționale.

Cu toate astea, traumele provocate de anii grei de război au fost trăite diferit de germani, polarizând și mai mult societatea deja afectată de pierderea războiului. Astfel, într-un fel a fost resimțit șocul războiului de către industriașii și marii latifundiași și astfel de către soldatul din tranșee sau muncitorul mobilizat pentru producția de război și familiile acestora.

De altfel, nici pe front sentimentele nu au fost convergente, dovadă că unii soldați au fost atrași de ideile stângiste, nutrinnd speranța de a construi o societate socialistă fără război.

Alți camarazi de-ai lor și nu au fost puțini, precum Hitler, experiența tranșeelelor i-a determinat să descopere ca adevărate valori disciplina, altruismul și camaraderia, așa că au transformat războiul, naționalismul și moartea în idealuri eroice, ca proiect de renaștere a Germaniei, din nefericire materializat în deceniul următor³⁵⁵. Și astea sunt numai exemple de la cele două extreme.

Impactul războiului s-a resimțit progresiv și nemilos asupra oamenilor de rând, mai cu seamă după primii doi ani, când acumularea lipsurilor, efectele inflației, precum și situația frontului au marcat profund starea de spirit a populației. Însă trebuie subliniat că numai când războiul a fost pierdut efectiv și a început să se facă simțită o schimbare politică, numai atunci au început să se manifeste nemulțumirile din armată și din rândul populației³⁵⁶.

Acestea nu sunt decât câteva din faptele care au creat condițiile ca în toamna anului 1918 Germania să se afle în pragul revoluției sociale³⁵⁷.

Revoluție care a în cele din urmă a izbucnit, cu toate încercările de democratizare venite din partea clasei politice. În fapt, revoluția de la 1918 din Germania nu a însemnat decât o prăbușire morală, un haos politic, o profundă zdruncinare națională consecințe ale înfrângerii și prăbușirii Reichului. Poporul

³⁵⁴ Geoff Layton, *De la Bismarck la Hitler: Germania 1890-1933*, Editura ALL, București, 2002, p. 73.

³⁵⁵ *Ibidem*, p. 87.

³⁵⁶ *Ibidem*, p. 87-88.

³⁵⁷ *Ibidem*, p. 93.

german, nepregătit pentru neașteptata victorie a revoluției, nu-și și-a dorit altceva decât pacea imediată, nicidecum puterea obținută prin anarhie de către extrema stângă³⁵⁸. După înăbușirea revoluției spartakiste, începând cu luna mai 1919 anarhia a fost substituită cu un climat de stabilitate pe fondul căruia, ca formă de organizare statală, a fost decretată republica³⁵⁹. Germania a intrat în epoca rămasă în istorie ca Republica de la Weimar³⁶⁰.

În rezumat, acesta a fost contextul socio-politic și economic din Germania în care Misiunea militară română pentru repatrierea prizonierilor și-a desfășurat activitatea. Atmosferă rezumată de altfel de către șeful misiunii militare române, ca o postfață a muncii depuse în slujba concetățenilor oropsiți de vremuri prin țări străine.

Astfel, ziua de 12 decembrie 1918, locotenent-colonelul Emanoil Lupașcu³⁶¹ a fost numit șeful Misiunii militare române pentru repatrierea prizonierilor de război din Germania, plecând în misiune la Berlin, delegat de guvernul României să organizeze repatrierea prizonierilor³⁶².

Locotenent-colonelul Emanoil Lupașcu, absolvent al Școlii de geniu și marină promoția 1904, participant pe frontul din Bulgaria, și-a dovedit calitățile cu prisosință în Războiul Întregirii Neamului³⁶³. Astfel, în luptele de la Mărășești, cu o admirabilă conduită de comandant și om de război, a condus spre glorie militarii Divizionului II artilerie călăreață³⁶⁴.

Așa s-a scris mai sus, la sfârșitul anului 1918, fiind nevoie de un ofițer de încredere și cu mult tact la Comisia pentru repatrierea prizonierilor, care funcționa la Berlin și Paris, s-a făcut apel la serviciile locotenent-colonelului Lupașcu. Misiune îndeplinită în mod deosebit, aducând servicii neprețuite prin datele procurate și puse la dispoziția delegatului guvernului român, dar mai cu seamă pentru eforturile depuse în repatrierea a nu mai puțin de 45.000 de prizonieri din Germania.

Cu siguranță, experiența dobândită în acest timp l-a recomandat pentru a lucra pe lângă Comisia pentru executarea tratatelor, condusă de consilierul Eftimie Antonescu, unde a centralizat și a întocmit lucrările pentru fixarea cuantumului despăgubirilor de război pentru toate ministerele³⁶⁵.

Toate astea l-au determinat pe comandantul Regimentului 2 artilerie „General Gh. Manu” să scrie în foaia calificativă că locotenent-colonelul Emanoil Lupașcu a fost un ofițer superior cu o carieră strălucită³⁶⁶.

³⁵⁸ Jacques Droz, *Istoria Germaniei*, Editura Corint, București, 2006, p. 79.

³⁵⁹ Geoff Layton, *op. cit.*, p. 94.

³⁶⁰ *Ibidem*, p. 94-101; despre relațiile României cu regimul Republicii de la Weimar pe larg în Constantin Buchet, *România și Republica de la Weimar 1919-1933. Economie, diplomație și geopolitică*, Editura ALL, București, 2001.

³⁶¹ Locotenent-colonelul Emanoil Lupașcu s-a născut la Bacău pe 12 februarie 1884, fiind fiul Gheorghe și Maria Lupașcu. În ziua de 27 octombrie 1922 s-a căsătorit cu Florența Cocură, trei ani mai târziu născându-se Maria Georgeta, singurul copil, conform **Arhivele Militare Române**, fond Direcția Personal, Memorii Bătrâni, litera „L”, locotenent-colonei, dosar 25, f. 1.

³⁶² *Ibidem*, f. 2.

³⁶³ *Ibidem*.

³⁶⁴ *Ibidem*, f. 5.

³⁶⁵ *Ibidem*, f. 5-5v.

³⁶⁶ *Ibidem*, f. 5.

O mărturie incontestabilă pentru dăruirea și efortul depus în delicata misiune de repatriere a prizonierilor români din Germania este raportul întocmit la sfârșitul primăverii anului 1919, care la 3 iunie 1919 era atent analizat la București.

Data la care, locotenent-colonelul Lupașcu considera că chestiunea repatrierii prizonierilor de război din Regat, era ca și terminată, întrucât tot ce a fost în lagăre fusese evacuat, iar pentru rătăciți s-au făcut publicațiuni prin toate cazurile provinciale³⁶⁷.

Cu toate astea, șeful misiunii își exprima convingerea că încă se mai găseau prizonieri români răspândiți prin Germania.

Opinie susținută, în primul rând, pe seama dezorganizării statului, autoritățile refuzând în multe locuri să execute dispozițiile autorităților centrale.

Mai mult decât atât, mulți din cei care în urma conduitei pe care au avut-o în lagăr și de frica sancțiunilor care cred că-i așteaptă la întoarcerea în țară, au preferat să rămână în Germania.

Pe de altă parte, în urma relațiilor cu femeile locale, mulți prizonieri s-au decis să renunțe la întoarcerea în țară.

Aceasta fiind situația, Misiunea militară pentru repatrierea prizonierilor din Germania a preluat metoda aplicată de Misiunea engleză. Astfel, teritoriul Germaniei a fost împărțit în diferite regiuni și ofițeri din personalul misiunii, cărora li s-au pus la dispoziție automobile, au vizitat timp de două luni toate orașele și satele Germaniei, cercetând și adunând toți prizonierii români, de urma cărora au putut să dea.

Prin urmare, chestiunea repatrierii tuturor prizonierilor români din Germania nu putea fi rezolvată fără anumite costuri, despre care șeful Misiunii Militare Române de la Berlin raporta că: „dacă statul român nu-și poate permite acest lux” nu rămânea altă soluție „decât ca timpul să rezolve această chestiune”, deoarece în starea în care se găsea statul german, situația nu se putea rezolva doar prin ordinele Ministerului de Război german, nici prin afișe sau publicațiile din presă.

Și timpul, într-adevăr lucra la rezolvarea chestiunii, dovadă că Misiunea primea din când în când solicitări pentru repatriere, semn că rătăciții reveneau la sentimente mai bune față de țară³⁶⁸.

Alături de prizonierii români din Regat, în Germani se mai găseau prizonieri basarabeni, care luptaseră în armata țarului³⁶⁹.

Ministerul de Război de la București a dat ordin pentru repatrierea prizonierilor basarabeni, fără deosebire de naționalitate.

Prin urmare, în primul rând și în același timp cu prizonierii din Regat, Misiunea Militară de la Berlin a purces la repatrierea basarabenilor din lagărele comune de prizonieri ruși și români.

În a doua etapă a acțiunii de repatriere, trei ofițeri români din misiune au primit ordin să viziteze lagărele cu prizonieri ruși, unde să identifice și apoi să separe basarabenii. Misiunea acestor ofițeri avea să dureze ceva timp, prizonierii din

³⁶⁷ *Idem*, fond Ministerul de Război, Serviciul Statistic, dosar 2878, f. 138.

³⁶⁸ *Ibidem*.

³⁶⁹ *Ibidem*, f. 139.

Basarabia fiind dirijați spre lagărele de concentrare unde se găseau majoritatea prizonierilor români, de unde aveau să fie repatriați.

Cât despre starea de spirit a acestor prizonieri, preotul Ionescu, confesorul Regimentului 18 infanterie, a raportat că basarabeni etnici români, erau liniștiți și supuși, asta pentru că erau deprinși cu robia de la naștere. Printre basarabeni români rar se găseau spirite doritoare de mișcări revoluționare

Dintre prizonierii animați de idei nihiliste, cei mai mulți erau oameni de la oraș și necăsătoriți. Așa că șeful misiunii de la Berlin considera că, la întoarcerea în țară se impunea ca acești prizonieri să fie internați într-un lagăr de carantină, unde să fie atent supravegheați. Ei nu stârneau mari temeri, căci bolșevismul lor nu reprezenta un pericol serios deoarece nu-și avea rădăcinile în convingeri personale, ci se datora pierderii simțului realității în anii cât au lipsit de acasă și suferințelor din captivitate, care le-au provocat sentimentele de nemulțumire.

În schimb, printre basarabeni de alte naționalități, unirea Basarabiei cu România i-a întristat într-atât de mult că nemulțumirea s-a preschimbat în sentimente bolșevice, manifestate prin acțiuni nihiliste. Prin urmare, la întoarcerea în țară acești prizonieri aveau să reprezinte un pericol foarte mare.

Cu toate acestea, șeful misiunii militare române raporta că acești prizonieri nu pot fi refuzați de a fi înscrși pe listele cu români, și mai apoi trimși în lagărele de adunare. Cu atât mai mult cu cât pe listele aliaților, acești prizonieri figurau ca fiind români, așa că lăsarea lor în voia sorții în lagărele din Germania ar fi fost considerat un gest greși și nediplomatic. De această situație ar fi profitat ofițerii ruși, care la rândul lor repatriau prizonieri și nu s-ar fi dat înlături să-i povățuiască și să-i încurajeze împotriva statului român. La rândul ei, nici presa din Germania nu ar fi ezitat vreo clipă să reclame atitudinea statului român, fiind dispusă să creeze o atmosferă mai mare decât în realitate, căci interesul germanilor era să scape cât mai repede de prizonieri.

Invocarea pericolului bolșevic pe care l-ar fi reprezentat repatrierea acestor prizonieri nu ar fi fost recomandat, căci și printre prizonierii basarabeni de alte naționalități se găseau oameni destul de pașnici, care nu provocau nici un fel de bănuieli.

Toate acestea ar fi influențat în mod negativ și ar fi alimentat curentul antiromânesc în rândul opiniei publice în chestiunea purtării României față de noii săi cetățeni.

Prin urmare, opinia șefului misiunii militare era ca prizonierii basarabeni să fie repatriați, urmând ca autoritățile statului din Basarabia să cerceteze pe fiecare și să identifice acele persoane care nutreau gânduri anarhice.

Opinie pus în practică, astfel că s-a demarat repatrierea basarabenilor, indiferent de naționalitate, urmând ca cei considerați infestați de bolșevism să fie internați un timp mai îndelungat, într-un lagăr de carantină din țară.

În același timp, șeful misiunii a solicitat aprobarea ca preotul Ionescu să rămână pe mai departe, fiind persoana care străbătea lagărele și ajunsese să cunoască cel mai bine situația prizonierilor³⁷⁰.

³⁷⁰ *Ibidem*, f. 140.

În arealul teritorial al Misiunii militare române de la Berlin au intrat și teritoriile poloneze, prin urmare a trebuit să gestioneze și problema prizonierilor din fosta armata austro-ungară, care încă se mai găseau în Polonia și în Rusia.

Misiunea s-a ocupat cu identificarea, adunarea acestor prizonieri într-un centru la Cracovia, coordonat de un ofițer, de unde au fost repatriați prin Viena, la casele lor.

Datorită spațiului mult prea mare pentru personalul care încadra misiunea, s-a solicitat ca de prizonierii din fosta armată austro-ungară care se aflau în Polonia și Rusia să se ocupe atașatul militar român de la Varșovia, un post ce abia se înființase.

Asta cu atât mai mult cu cât Centrul de la Cracovia urma să fie desființat începând cu 1 iunie 1919.

Alături de prizonierii de război, Misiunea militară română de la Berlin a mai găsit și internați civili, supuși sau cetățeni români, femei și copii³⁷¹.

Până la data raportului, internații civili au fost repatriați în măsura posibilităților, cu trenurile de prizonieri, femeile și copiii fiind transportați cu trenurile sanitare. Repatrierea internaților civili avea să continue atâta timp cât se mai putea asigura transportul.

Tot aici, Misiunea militară română de la Berlin a trebuit să gestioneze și problema civililor, supuși ai fostei monarhii austro-ungare, care după Marea Unire deveniseră cetățeni români. După identificare, aceștia era îndrumați către Consiliul Național Român de la Viena, care se ocupa cu repatrierea lor. Cancelarul Legației române de la Berlin, domnul Constantinescu, primise instrucțiuni verbale din partea ministrului de externe de a considera ca supuși români pe toți internații civili, care domiciliau în teritoriile alipite și care solicitau cetățenia printr-o cerere în acest sens.

Pentru a facilita repatrierea acestora, șeful misiunii propunea ca internații civili din teritoriile alipite să fie repatriați individual prin Oderberg și Cehoslovacia, împreună cu prizonierii găsiți rătăciți.

Repatrierea individuală implica cheltuieli mai mari cu transportul și alimentare. Cum legațiile străine din Germania puseseră toate mijloacele la dispoziția celor lipsiți de resursele necesare pentru repatriere, Misiunea militară română de la Berlin a cerut să fie autorizată să cumpere și să pună la dispoziție biletele de tren, alimentele strict necesare și un ajutor bănesc de 20-50 de mărci³⁷².

Alături de prizonieri și internații civili, Misiunea militară română de la Berlin a trebuit să se mai ocupe și de chestiunea condamnaților politic de către ocupant.

Conform articolului 10 al Convenției de armistițiu, guvernul german a aprobat eliberarea tuturor supușilor români aflați în prevenție³⁷³.

Eliberarea condamnaților politic era destul de întârziată deoarece la primele solicitări în acest sens ale Misiunii militare române de la Berlin, autoritățile germane au răspuns susținând că cetățenii români nu erau vizați de prevederile convenției, întrucât România se afla în stare de pace cu Germania, în urma Tratatului de pace încheiat la București în 1918.

³⁷¹ *Ibidem*.

³⁷² *Ibidem*, f. 141.

³⁷³ *Ibidem*, f. 142.

Urmare acestui răspuns, Misiunea militară română de la Berlin a sesizat Comisia Interaliată, care însă a evitat să acorde vreun sprijin.

Au urmat tratativele directe cu ministrul de stat Erzberger, președintele Comisiei germane de armistițiu, în urma cărora s-a ajuns la consensul cum că în urma ultimatumului prezentat mareșalului Mackensen, cu o oră înainte de semnarea armistițiului și cu șapte ore înainte de intrarea armistițiului în vigoare, România a reînceput ostilitățile. Astfel, în urma tratativelor cu Comisia germană pentru armistițiu, guvernul german a renunțat la punctul său de vedere.

Ca o remarcă, în raportul înaintat de șeful Misiunii militare române de la Berlin acesta sublinia că autoritățile germane nu știau nimic pozitiv despre prezentarea ultimatumului din 28 octombrie/10 noiembrie 1918.

Cum printre condamnați se puteau regăsi și criminali ordinari, față de care devenea necesar să se ia măsuri de siguranță deosebite, s-a convenit cu autoritățile germane ca cei condamnați pentru omucidere să fie în prealabil cercetați de un delegat al Misiunii, pentru a constata dacă la baza crimei nu a existat un mobil politic.

În urma cercetărilor, au fost identificați 25 de condamnați politic și patru condamnați pentru crimă ordinară. La momentul raportului, mai rămâneau de cercetat închisorile din Bavaria, Saxonia și Prusia Orientală³⁷⁴.

O altă categorie de persoane a căror situație a trebuit să fie rezolvată de Misiunea militară română de la Berlin a fost cea a celor aproximativ 800 supuși români, majoritatea de origine israelită. Particularitatea acestei chestiuni era faptul că acei oameni, născuți în Germania, nu văzuseră niciodată România, numeroși dintre ei nu cunoșteau limba română și nici nu-și îndepliniseră obligațiile militare, nimeni neconstrângându-i la asta, sancțiunile asupra lor pentru asemenea delictе fiind inexistente³⁷⁵.

Prin urmare, șeful misiunii a solicitat ca Bucureștiul să decidă dacă acești supuși români, în stare și la vârsta să satisfacă stagiul militar, ar fi trebuit ori nu să se întoarcă în țară pentru a-și rezolva situația militară.

În caz afirmativ, se chestiona asupra măsurilor ce s-ar putea lua asupra celor care refuzau, având în vedere că legea pașapoartelor avea destule lacune, precum faptul că nu se prevedea în nici un articol felul cum ar fi trebuit să fie eliberate sau preschimbate pașapoartele pentru supușii români domiciliați în străinătate, ce condiții ar fi trebuit să îndeplinească aceștia și care ar fi fost sancțiunile în caz de neîndeplinirea condițiilor prescrise.

O altă lacună a legii pașapoartelor era faptul că supușii români domiciliați în străinătate nu erau obligați în nici un fel să-și schimbe aceste documente la perioade fixe, așa că legațiile și consulatele României nu aveau posibilitatea să țină o evidență și să exercite un control asupra acestor persoane.

Un alt neajuns a constat în faptul că eliberarea pașapoartelor era condiționată de art. 5, alin. A, anume „satisfacerea obligațiilor legii de recrutare”, unele legații,

³⁷⁴ *Ibidem*.

³⁷⁵ *Ibidem*, f. 143.

precum cea de la Berlin, eliberau astfel de acte tuturor celor care se prezentau la recrutare, însă indiferent dacă efectuaseră sau nu serviciul militar³⁷⁶.

Prin urmare, cel puțin în Germania primei jumătăți a anului 1919, această categorie de supuși români beneficia de protecția statului român în orice împrejurare, respectiv puteau călători, puteau face comerț, etc. fără să-și îndeplinească vreo obligație pe care o aveau față de țară, precum plata dărilor, efectuarea serviciului militar³⁷⁷.

Pentru remedierea acestei situații, șeful misiunii a propus modificarea legii pașapoartelor în sensul de a obliga pe supușii români domiciliați în străinătate să-și preschimbe pașapoartele în fiecare an, fixându-se sancțiuni pentru cei care nu aveau să o facă.

Preschimbarea pașapoartelor să fie făcută numai dacă odată cu cererea se prezenta actul de recrutare sau livretul cu vizele legale și în ultimă instanță, ca o măsură radicală pentru cei care nu-și îndeplineau obligațiile, statul român să le ridice protecția³⁷⁸.

În ceea ce privea chestiunea alimentării, în principiu situația era rezolvată în momentul sosirii Misiunii în Germania, prizonierii români urmând să primească prin Crucea Roșie Daneză aceleași alimente ca ceilalți prizonieri aliați, cu excepția rușilor, respectiv 350 g carne cu legume, 50 g grăsime, 30 g zahăr, ceai, cafea, ciocolată, marmeladă³⁷⁹.

Pentru a face posibilă aplicarea în practică a acestei măsuri, Misiunea militară română a cerut și a obținut concentrarea prizonierilor.

Astfel, în fiecare lagăr mai mare s-a trimis câte un ofițer român care era în contact direct cu filiale Crucii Roșii Daneze, deoarece aceștia se ocupau cu alimentarea respectivei tabere de internare.

Aici, șeful Misiunii militare române a ținut să remarce că dacă în prima perioadă aprovizionarea s-a făcut în condiții avantajoase, situația a fost posibilă numai datorită conducătorilor danezi, care au dat cel mai larg concurs.

Terminându-se repatrierea prizonierilor aliați, cu excepția prizonierilor români și ruși, Crucea Roșie Daneză a încetat să mai funcționeze cu începere de la 15 martie 1919.

Cu începere de la această dată, sarcina aprovizionării prizonierilor ruși a preluat-o Crucea Roșie Americană, controlul fiind exercitat de către Comisia Interaliată.

În această situație, prizonierii români au primit aceeași rație alimentară ca și prizonierii ruși, care s-a dovedit mult inferioară celei primite de la Crucea Roșie Daneză.

Administrarea acestor rații alimentare nu se făcea de către delegații Misiunii militare române, ci se exercite de către comitetele de ajutor organizate prin lagăre de

³⁷⁶ *Ibidem*, f. 143-144.

³⁷⁷ *Ibidem*, f. 144.

³⁷⁸ *Ibidem*.

³⁷⁹ *Ibidem*, f. 145.

către aliați. Actele rezultate din această activitate au fost adunate și preluate de către delegatul secțiunii române a Societății „Vêtement du Prisonnier de Guerre”³⁸⁰.

Șeful misiunii, locotenent-colonelul Emanoil Lupașcu a dorit să sublinieze că Misiunea militară română nici nu ar fi avut posibilitatea să exercite vreun control, actele comitetelor de ajutor se refereau la activitatea de pe întreaga durată a captivității, când în timpul ostilităților numai o foarte mică parte din vagoane ajungeau intacte la prizonieri, cele mai multe soseau cu lipsuri, iar altele fără a fi fost avizate. Așa se explică de ce numai Centrala din Paris putea exercita vreun control, întrucât numai acolo se cunoștea cu exactitate ce alimente și cantitățile ce se expediaseră în lagărele de prizonieri³⁸¹.

În acest context, locotenent-colonelul Lupașcu a raportat că în cursul lunii iunie 1919, la Berlin urma să sosească un vagon cu alimente expediat de Secțiunea română a „Vêtement du Prisonnier de Guerre”. Cum repatrierea era pe sfârșite, ofițerul român a propus ca o parte din alimente să fie distribuite cetățenilor români ce se găseau izolați prin Germania, deoarece la întoarcerea în țară prizonierii primeau din lagăr cele necesare, iar restul de alimente să fie redirectionat în România³⁸².

Mai mult decât atât, la Etapa Oderberg se găseau depozitate trei vagoane cu efecte noi donate de Crucea Roșie din Anglia și Franța. În aceste vagoane se aflau și 80 de lăzi cu echipament australian. Situație pentru care locotenent-colonelul Lupașcu a propus economisirea efectelor și ca prizonierii să primească numai strictul necesar, pentru restul să fie expediat în țară³⁸³.

Aceleași măsuri le-a luat și pentru alte zece lăzi cu medicamente puse la dispoziție de către serviciul medical al Misiunii franceze³⁸⁴.

În ceea ce privea traseul repatrierii, drumul cel mai scurt spre țară era traseul Oderberg-Zsol-Kaschau-Csap pe Tisa, evitându-se astfel atât Ungaria, cât și Iugoslavia.

În aceste condiții, menținerea Etapei Oderberg, situată la întâlnirea granițelor germano-polono-cehoslovace, devenea imperios necesară până la finalizarea repatrierii prizonierilor și internaților civili³⁸⁵.

Un alt argument pentru menținerea acestei etape a fost faptul că pentru transporturile de prizonieri, cu excepția transporturilor sanitare, Etapa Oderberg îngrijea de procurarea garniturilor de transbordare pentru cei izolați, procurând bilete de tren și merinde, ceea ce în condiții normale ar fi fost posibil numai de la Centrala din Berlin, care ușurință putea risca să fie înșelată, acordând merinde și ajutoare pentru toată durata călătoriei până în țară și celor care, în fapt nu intenționau să se repatrieze.

Totodată, dirijarea persoanelor izolate prin Praga, unde se găsea un reprezentant al Ministerului de Război, prezenta dezavantajul că se lungea drumul și prin asta, se înmulțeau dificultățile³⁸⁶.

³⁸⁰ *Ibidem*, f. 145-146.

³⁸¹ *Ibidem*, f. 146.

³⁸² *Ibidem*, f. 161.

³⁸³ *Ibidem*, f. 162.

³⁸⁴ *Ibidem*, f. 163.

³⁸⁵ *Ibidem*, f. 147.

³⁸⁶ *Ibidem*.

O problemă delicată și rămasă nerezolvată până la sfârșitul primăverii anului 1919 a fost cea referitoare la bunurile rămase în urma prizonierilor decedați³⁸⁷.

La toate solicitările autorităților române de la Berlin, omologii germani au răspuns tardiv că pot elibera succesiuni decât pe baza unei convenții de reciprocitate. Unele dintre puterile aliate încheiaseră cu Germania astfel de convenții încă din timpul războiului. Mai mult decât atât, Italia a semnat o convenție în acest sens ulterior iscăririi armistițiului³⁸⁸.

Polemica dintre România și Germania a pornit de la art. 10 din Convenția de armistițiu, semnată pe 11 noiembrie 1918.

Dintre prizonierii identificați în lagărele germane, unii au renunțat benevol la repatriere, Misiunea fiind pe cale să centralizeze cererile, astfel că până la data raportului 34 de ofițeri se exprimaseră în acest sens, situație pentru care s-au cerut indicații pentru rezolvare³⁸⁹.

Drepturile ofițerilor prizonieri a variat de la lagăr la lagăr³⁹⁰.

La început, Misiunea militară română pentru repatrierea prizonierilor din Germania a avut șase ofițeri, șef fiind numit maiorul Constantin Dragalina³⁹¹.

Realitățile activității cotidiene, precum hrănirea și menținerea moralului prizonierilor, au impus recrutarea și angajarea ofițerilor prizonieri găsiți în Germania, angajarea ofițerilor din teritoriile alipite puși la dispoziție de către Consiliul Național Român din Viena, alți doi ofițeri delegați de la Legația României din Paris și locotenent-colonelul ardelean Fleșariu, care a făcut serviciul pe lângă Misiune³⁹².

Pentru numirea conducătorilor trenurilor de repatriați, s-a urmărit ca ofițerii respectivi să cunoască limba ungară, condiție indispensabilă pentru traversarea teritoriului acestei țări.

Misiunea a avut nevoie și a atașat 16 subofițeri dintre prizonieri, detașând opt dintre ei la Berlin, șase la Oderberg, unul la Regensburg, unul Cracovia și trei dactilografe³⁹³.

Fondurile financiare ale Misiunii militare pentru repatrierea prizonierilor au constat din 100.000 lei, primiți încă de la plecarea din București, pe seama referatului Direcției Statistice din 10 decembrie 1918³⁹⁴.

Din această sumă, 12.000 lei au rămas neîntrebunțați deoarece nu a putu fi încasat un cec de 10.000 mărci cumpărat de la Banca Națională a României, averile supușilor români din Germania fiind sechestrate.

Restul de 88.000 lei fiind împărțiți între cele 15.000 coroane, echivalentul a 13.050 lei, lăsate Consiliului Național Român de la Viena, pentru a face față nevoilor ce s-ar fi putut ivi la trecerea prizonierilor izolați prin capitala Austriei.

Alte 10.000 coroane, adică 8.700 lei, au fost dați ca acout Etapei Oderberg³⁹⁵.

³⁸⁷ *Ibidem*, f.149.

³⁸⁸ *Ibidem*.

³⁸⁹ *Ibidem*, f.154.

³⁹⁰ *Ibidem*, f.150.

³⁹¹ *Ibidem*, f.151.

³⁹² *Ibidem*.

³⁹³ *Ibidem*.

³⁹⁴ *Ibidem*, f.155.

³⁹⁵ *Ibidem*.

Restul de 66.250 lei au fost opriți la Centrala din Berlin.

Cum Misiunea și-a instalat birourile în localul Legației României de la Berlin, nu a mai fost nevoie să fie alocați bani pentru chirie³⁹⁶. Localul Legației era închiriat până la 1 octombrie 1919, între timp încheindu-se un alt contract de închiriere³⁹⁷.

Alte economii s-au făcut cu echiparea și hrănirea prizonierilor, costuri suportate aproape exclusiv de către societățile de cruce roșie ale puterilor aliate.

Suma de 66.250 lei a constituit bugetul pentru plata aconturilor către gradele inferioare, sume care aveau să fie reținute din solde la întoarcerea în țară, pentru cheltuielile de cancelarie, poștă, telegrame, expediții, leafa dactilografelor, cărți, achitarea drepturilor de misiune ofițerilor și personalului inferior, indemnități de transport.

Acontul de 60.000 franci primit de la generalul Rudeanu, la 6 mai 1919, a servit pentru achitarea drepturilor de misie și transport³⁹⁸.

Crucea Roșie Română de la Berna a pus la dispoziția Crucii Roșii Germane suma de 500.000 mărci, pentru cheltuielile impuse de întreținerea prizonierilor de război români³⁹⁹.

Cu toată starea disperată a prizonierilor români din Germania, până la sosirea Misiunii militare române la Berlin, pentru ajutorarea acestor oropșiți Crucea Roșie Germană nu cheltuise decât 17.000 mărci. Drept consecință, s-au făcut demersuri și s-a reușit cu ajutorul Ambasadei Spaniei la Berlin și al amiralului Gratzoski, ca fondul să fie administrat de către Misiune.

Inițial se intenționase ca din acest fond fiecare prizonier să primească între 10 și 12 mărci. Însă cum fiecare prizonier avea să fie echipat la plecare, convoaiele de repatriați mai erau și foarte bine aprovizionate cu hrană, astfel că cheltuielile pe drum aproape că lipseau, s-a luat hotărârea ca bani să nu primească decât prizonierii care se repatriau izolat, în cuantum de 25 de coroane.

Tot din acea sumă au mai fost ajutați rătăciții, femeile și copiii, apoi s-au cumpărat ghete în valoare de 7.000 mărci și țigări de 15.000 mărci.

O parte din bani a mai fost folosită pentru completarea drepturilor bănești ale personalului Misiunii, adică 43 de ofițeri, 16 grade inferioare și trei dactilografe.

În medie, costurile fiecare prizonier repatriat s-au ridicat la suma de 45 lei⁴⁰⁰.

Relațiile Misiunii militare române pentru repatrierea prizonierilor din Berlin cu autoritățile germane și cu omologii aliați, n-au depășit indicațiile primite la București⁴⁰¹.

Relațiile cu misiunile aliate au fost tot timpul de curtoazie, însă într-o atitudine fermă, micile și puținele accidente fiind rezolvate în mod demn.

Cu autoritățile germane relațiile au evoluat într-o atitudine corectă, însă întotdeauna energetică. Membrii Misiunii nu s-au sfiit niciodată să spună lucrurilor pe

³⁹⁶ *Ibidem.*

³⁹⁷ *Ibidem*, f.157.

³⁹⁸ *Ibidem*, f.155.

³⁹⁹ *Ibidem*, f.156.

⁴⁰⁰ *Ibidem.*

⁴⁰¹ *Ibidem*, f.158.

nume, să ceară socoteală atunci când era cazul și să obțină totdeauna aplicarea și executarea convențiilor semnate de cele două state⁴⁰².

La sosirea Misiunii în Berlin în luna decembrie 1918 și în prima jumătate a anului 1919, atitudinea autorităților germane era plată, stare la care contribuiseră dezorganizarea bruscă, condițiile umilitoare impuse de aliați, spulberarea visurilor de dominare a lumii, toate aste contribuieră la dezorientarea germanilor⁴⁰³.

Încetul cu încetul, membrii Misiunii aveau să constate că autoritățile germane aveau să revină la vechile sentimente. Astfel, în popor domina opinia că din punct de vedere militar Germania nu a fost înfrânt, că dușmanul intern este cel care i-a silit să încheie armistițiul.

Această stare de spirit era cultivată și întreținută de către guvernanți, mulți nu ezitau să acționeze în acest sens, ba chiar în Adunarea Națională au fost deputați care au pomenit despre revanșă.

Colonelul Lupașcu Emanoil nota că în conducerea țării erau prezente vechile elemente, care activau deocamdată din umbră.

Drepturile de control ale sfaturilor soldățești și muncitorești au fost reduse treptat, treptat. De altfel, dacă mișcarea bolșevică a luat oarecare amploare, în Germania asta s-a datorat și acțiunii pline de ezitare a guvernului, care se pare că la început a vrut să o întrebuințeze și ca un mijloc de presiune asupra aliaților anglo-francezi pentru obținerea unor condiții de pace mai favorabile.

Însă, anarhia comunistă s-a întins și amenința să răstoarne guvernul.

Pe de altă parte, guvernul german s-a convins că răzmerița bolșevică nu i-ar putea aduce nici un folos în tratativele de pace, așa că a trecut la înăbușirea mișcării comuniste s-a organizat o armată de voluntari. Astfel, s-a reușit să se adune o armată de 500.000 militari credincioși guvernului.

Aici, locotenent-colonelul Lupașcu a ținut să sublinieze că această armată era constituită din elemente monarhiste, guvernul fiind prizonierul propriei armate. Ceea ce l-a determinat să afirme că din prima zi în care monarhia nu va mai avea interes pentru menținerea guvernului, vechiul regim avea să se instaleze cu cea mai mare ușurință⁴⁰⁴.

Dincolo de această situație, guvernul era asediat din toate părțile, conservatorii și liberalii îl acuzau de slăbiciune, socialiștii îi imputau că era un guvern al burgheziei. Ceea ce a determinat guvernul să acționeze cu jumătăți de măsură, crezând că astfel împăca toate taberele. Rezultatul a fost că a reușit să provoace o nemulțumire generală⁴⁰⁵.

Consecințele negative au fost mai cu seamă în economie, unde starea generală era de stagnare. Numărul șomerilor creștea cu fiecare zi, grevele se țineau lanț, producția scădea, prețul alimentelor exploda, cu toată presiunea guvernului de a-l menține scăzut, rechiziționând articolele de primă necesitate și distribuirea la prețuri fixe cu cartele. La creșterea prețurilor a contribuia în mare măsură importul alimentelor din Statele Unite, mai cu seamă că marca se devaloriza vertiginos cu

⁴⁰² *Ibidem*, f.158.

⁴⁰³ *Ibidem*, f.159.

⁴⁰⁴ *Ibidem*, f.159-160.

⁴⁰⁵ *Ibidem*, f.160.

fiecare zi, ceea ce însemna că germanii erau siliți să cumpere marfă de import cu prețuri care explodau din zi în zi⁴⁰⁶.

În încheiere, în loc de concluzie trebuie subliniat că prezentele note au menirea de a reliefa complexitatea chestiunii prizonierilor de război, care s-a dovedit în fapt mult mai complicată decât repatrierea unui mare număr de foști militari români pe care soarta i-a dus în Germania. Metamorfozele geo-politice și retrasarea granițelor au determinat reevaluarea noțiunii de cetățean român, adăugându-se aici acei oameni pe care nevoile cotidiene antebelice i-au determinat să-și caute un loc pentru un trai mai bun, însă fără să renunțe la protecția statului român.

⁴⁰⁶*Ibidem.*